

Danmark bør oprette et Institut for Industriforskning

**Docent, dr.polit. Chr. Hjorth-Andersen,
Økonomisk Institut Københavns Universitet**

På mig som vel på mange andre virker tanken om industrilokomotiver fascinerende; debatten herom har i hvert fald været spændende erhvervsjournalistik. Men om det er en god idé, ved jeg ikke. Og jeg tvivler på, at andre ved det. Min hovedtese i dette indlæg skal være, at det er på tide, at der bibringes erhvervspolitikken et mere rationelt grundlag.

Noget ved vi naturligvis om industrilokomotiver. Vi ved for det første, at det økonomiske kriterium for en god virksomhed ikke er størrelse som sådan, men rentabiliteten. Vi ved også, at den eksisterende struktur i industri m.v. immervæk var i stand til at eksportere for omkring 250 mia. kr. i 1989, så helt håbløs er den eksisterende struktur altså ikke; og så er eksport naturligvis ikke det eneste saliggørende, produktion af importkonkurrerende varer er lige så godt for betalingsbalancen. Endelig ved vi, at hvis industrilokomotiver skal dannes i Danmark inden for en overskuelig fremtid, må det ske ved fusioner – en individuel vækst tager årtier.

Lidt ved vi da også om fusioner. Monopoltilsynet offentliggør en årlig fusionsoversigt; det kommende Konkurrenceråd vil måske fortsætte denne oversigt, men det er dog ikke sikkert. Vi ved, at fusioner har en række virkninger, dels på de involverede virksomheder, dels uden for de involverede virksomheder. For de involverede virksomheder skulle fusionen gerne medføre en forøget rentabilitet. Om dette faktisk sker, er svært at

sige. Men hvis det sker, kan det være resultatet af vidt forskellige fænomener. Ved horizontale fusioner kan den fremkomme ved øgede markedspriser som følge af øget koncentration; forbrugerne kommer således til at betale, men det gør måske ikke så meget, så længe der er tale om udenlandske forbrugere (Tanken om det Indre Marked er næppe slået igennem forstået som fuld europæisk solidaritet – kan danske virksomheder forlange urimeligt høje priser af andre europæiske forbrugere end netop danskere, anses det normalt for positivt; i de øvrige europæiske lande tænker de nok ligesådan).

Vi ved fra USA, at i nogle tilfælde har fusioner været vellykkede, fordi de har givet anledning til ændrede overenskomster med de ansatte; dette har i særdeleshed kunnet observeres i den amerikanske flyindustri. Her er der ikke tale om ressourcebesparelser, men om omfordelinger.

Vi ved, at nogle fusioner potentielt indebærer muligheder for ressourcebesparelser. Det kan være nedlæggelse af mere ineffektive anlæg inden for den fusionerede virksomhed. Den begrundelse for fusioner strider måske lidt imod dansk mentalitet; det var i hvert fald tankevækkende, at Brugsens overtagelse af Irma blev ledsaget med erklæringer om, at det ikke ville føre til nedlæggelse af filialer. Vi får se, om fusioner inden for finansverden vil følge traditionen op.

Vi ved, at store virksomheder forsker for-

holdsviis mere end små virksomheder, men ikke, om den sammensluttede virksomhed vil forske mere eller mere effektivt. Vi har noget statistik fra forskningsdirektoratet om forskningen i den private sektor. Den udkommer dog kun hvert andet år; så er prioriteringen af dette spørgsmål da også sat på plads i en tid, hvor hver eneste ko har sit eget konummer. Vigtigere er imidlertid, at en sådan statistik ikke analyserer årsagssammenhænge. Vi har meget lidt viden om, hvad der reelt bestemmer FoU-udgifterne i den private sektor. Det centrale er ikke, om en virksomhed forsker, men om dens forskning aktuelt eller potentielt kunne være rentabel, og forbindelsen til virksomhedernes økonomiske situation er helt kappet over i forskningsstatistikken.

Vi ved noget om, at international markedsføring kræver en betydelig kapitalindsats, men hvor meget ved vi egentlig om de eksisterende handelskanaler? Emnet optager ikke det officielle Danmark i synderlig udstrækning – det er faktisk Institut for Afsætningsøkonomi på Handelshøjskolen i København, der med 5-årige intervaller offentliggør oversigter over de danske afsætnings- og reklameomkostninger.

Vi ved også, at der er en række virkninger af fusioner, specielt de reelt mindre frivillige, der rækker ud over de involverede virksomheder. »Hostile take-overs« har været fremhævet i den amerikanske debat som et nogenlunde effektivt middel til at tvinge virksomhederne til at operere effektivt, men vi ved ret lidt om dette for danske forhold. Hvilke incitamenter har danske direktører og bestyrelser til at gennemføre hhs. modarbejde fusioner? Dette er nok et centralt punkt. Vi ved en masse fra amerikansk teori – konkret om take-overs kan henvises til vinternummeret 1988 af *Journal of Economic Perspectives*, – og det materiale kan da også bruges til akademiske afhandlinger, men det

er ikke egnet som grundlag for dansk industripolitik.

Et dansk institut for industriforskning

Der er 3 begrundelser for at oprette et dansk institut for industriforskning.

Den første er, at dansk økonomisk politik synes at få meget færre virkemidler end hidtil. Faktisk synes vi jo ikke langt fra at være i den situation, at Bundesbank (eller en kommende centralbank) bestemmer rente- og kreditpolitikken, medens finanspolitikken de facto bliver underkastet et krav om på det nærmeste budgetbalance. I en sådan situation må andre virkemidler såsom arbejdsmarkedspolitik, uddannelsespolitik, forskningspolitik og inden for visse grænser erhvervs politik selvsagt får større betydning. Og vi burde være rustet til at forsvare danske erhvervsinteresser i Bruxelles, hvis vi ellers vidste, hvad de var.

Den anden er, at der inden for de senere år er sket en drastisk udvidelse af den økonomiske forskning specielt inden for industriøkonomi (d.v.s. analyse af de enkelte virksomheder eller brancher). Faktisk er dette emne nok blevet måske det varmeste emne inden for økonomisk forskning. Teorien byder således på et langt mere omfattende arsenal af modeller og analysemetoder end for blot et årti siden, og en række af modellerne er ved at blive operationaliseret.

Den tredje er, som argumenteret overfor, at dansk erhvervspolitik ikke blot kan basere sig på udenlandske, især amerikanske, erfaringer; dertil er både de danske institutioner og dansk erhvervsliv for forskelligt. Ingen har jo forestillet sig, at vi skulle føre konjunkturpolitik på baggrund af en amerikansk makromodel, og vi har da også med udgangspunkt i amerikansk modeltradition

opbygget vores egne makromodeller. Tilsvarende skal vi opbygge vor egen viden om danske industristrukturer.

Problemet er bare, at en række af de nødvendige analyser for at tilvejebringe et grundlag for en rationel erhvervspolitik kræver langt større ressourcer end der er til rådighed på universiteterne. Forholdet er det, at der for øjeblikket er måske et par industriøkonomer ansat ved hvert universitet eller handelshøjskole med tilhørende undervisningsforpligtelse, men de nødvendige empiriske analyser kræver en større og især mere systematisk indsats, end man kan forvente af den enkelte forsker.

Et sådant institut med forpligtelse til at tilvejebringe de grundlæggende data og analyser til brug for en dansk industri/erhvervspolitik behøver ikke at være statsfinansieret. I Sverige blev det meget anerkendte Industriens Utredningsinstitut grundlagt i 1939 af den svenske arbejdsgiverforening og det svenske industriråd. Det ville være forfriskende at få andet fagligt input i debatten fra de to tilsvarende danske organisationer end blot variationer af sangen »skatter og lønninger er for høje«. Men om ikke andet synes det at være en oplagt opgave for det danske industriministerium. Dette ministerium kunne finansiere en basisbevilling, hvorefter instituttet kunne få projekter fra andre (erhvervs) organisationer, nærmest ligesom AKF gør inden for den offentlige sektor.

Indtil vi ser en sådan mere koordineret forskning, er vi i den situation, at vi typisk må sige tja. Er industrilokomotiver en god idé? Tja. Er dets filosofiske, om ikke praktiske modstykke netværksprogrammet en god idé? Tja. Får Danmark reelt noget ud af de forskellige forskningsprogrammer i 100-millioners klassen, burde de indskrænkes eller udvides? Tja. Der bruges i det danske samfund utvivlsomt flere ressourcer på

at holde møder og konferencer om erhvervspolitik og på at debattere spørgsmålene i dags- og fagpresse end på at undersøge dem systematisk. Når Danmark sågar har et forskningsinstitut som »Forsøgsfjerkræslagteriet«, kan et forslag om systematiseret forskning på et vitalt område som Danmarks kommende strukturproblemer vel ikke være helt upassende.